

Голас Радзімы

№ 25 (1803)
23 чэрвеня 1983 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

ЛЮДСКАЯ
ВЫСАКАРОДНАСЦЬ

«Магутная рака
жыцця»
стар. 3, 5

НА ПЫТАННІ
АДКАЗВАЕ МІНІСТР

«Інстытут
окончен.
Что дальше!»
стар. 4

Шырокая прамысловая і бытавая газіфікацыя пачалася ў нашай рэспубліцы з 1960 года, пасля будаўніцтва магістральнага газоправода Дашава — Мінск. Сёння гэтым таным палівам карыстаюцца ў Беларусі многія прадпрыемствы, гарадское і сельскае насельніцтва. Газіфікацыя рэспублікі працягваецца. Хуткімі тэмпамі ідзе будаўніцтва газоправода Мінск — Гомель. Даўжыня магістралі складае 320 кіламетраў. Траса крочыць напрасткі: праз палі, лясы, балоты і рэкі. Працуюць тут прадстаўнікі розных прафесій — пачынаючы ад лесарубаў і канчаючы вадалазамі. Звараныя з труб плэці роўна, як па лінейцы, цягнуцца кіламетр за кіламетрам. Вясной будучага года газ прыйдзе ў Жлобін, на металургічны завод. А неўзабаве пасля гэтага яго атрымаюць і ў канцавым пункце магістралі — горадзе на Сожы.

НА ЗДЫМКАХ: вадная перашкода — Асіповіцкае вадасховішча — пераадолена. Тут нямала давялося папрацаваць вадалазам У. МІТРАФАНАВУ і А. РУСАНАВУ; бригада майстра Б. ДОМНІЧА; на трасе газоправода. Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

СОРАК СТУЖАК
ЗАСЛУЖАНАГА
ДЗЕЯЧА
МАСТАЦТВАУ БССР,
РЭЖЫСЭРА-
ДАКУМЕНТАЛІСТА
ВІКТАРА ДАШУКА

«Дарога
не канчаецца»
стар. 7

падзеі • людзі • факты

СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

16—17 чэрвеня 1983 года ў Маскве адбылася восьмая сесія Вярхоўнага Савета СССР дзiesiąтага склікання. На ёй былі разгледжаны пытанні аб выбарні Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, аб некаторых змяненнях у саставе Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, аб міжнародным становішчы і знешняй палітыцы Савета Саюза і некаторыя іншыя.

На першаму пытанні выступіў член Палітбюро ЦК КПСС, сакратар ЦК КПСС К. Чарненка. Ён унёс на разгляд дэпутатаў праект пастанова Вярхоўнага Савета СССР аб выбарні Андронава Юрыя Уладзіміравіча Старшыней Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР. Гэта пастанова была аднагалосна прынята дэпутатамі.

Членамі Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР выбраны М. Слонькоў і В. Мішын.

З дакладам «Аб міжнародным становішчы і знешняй палітыцы Савета Саюза» выступіў першы намеснік Старшыні Савета Міністраў СССР, міністр замежных спраў СССР А. Грамыка. Па абмеркаванаму пытанню была прынята пастанова.

На сесіі быў таксама прыняты Закон аб працоўных калектывах і павышэнні іх ролі ў кіраванні прадпрыемствамі, установамі, арганізацыямі.

НА ЗДЫМКУ: Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Ю. У. АНДРОПАЎ.

ПЛЕНУМ ЦК КПСС

Адбыўся чарговы Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС. На ім быў заслуханы даклад члена Палітбюро ЦК КПСС, сакратара ЦК КПСС К. Чарненкі «Актуальныя пытанні ідэалагічнай, масава-палітычнай работы партыі».

З вялікай прававой на Пленуме выступіў Генеральны сакратар ЦК КПСС Ю. У. Андронаў. Спыніўшыся на некаторых міжнародных праблемах, савецкі кіраўнік адзначыў, што ваенна-стратэгічная раўнавага паміж сацыялізмам і імперыялізмам, якая аб'ектыўна садзейнічае мірнаму суіснаванню, стала адным з важнейшых вынікаў апошніх дзесяцігоддзяў. Яна запатрабавала ад савецкага народа і народаў іншых краін сацыялістычнай садружнасці немалых сіл і сродкаў, і СССР не дазволіць яе зламаць. Але, калі б удалося знізіць узровень узбраенняў і ваенных расходаў з абодвух бакоў, падкрэсліў Ю. У. Андронаў, пачаць раззбраенне, да чаго мы актыўна імкнёмся, то гэта было б вялікім шчасцем для ўсіх краін і народаў.

Пленум ЦК КПСС аднагалосна прыняў па абмеркаванаму пытанню пастанова.

На Пленуме былі разгледжаны некаторыя арганізацыйныя пытанні.

УРАЧЫСТЫЯ СХОДЫ

ДЛЯ ЗДAROУЯ ЛЮДЗЕЙ

У мінскім Доме настаўніка адбыўся ўрачысты сход, прысвечаны Дню медыцынскага работніка.

У ГОНАР ЮБІЛЕУ

З дакладам выступіў міністр аховы здароўя БССР акадэмік АН БССР М. Саўчанка.

Ён адзначыў, што ў рэспубліцы пачалася рэалізацыя праграмы, якая прадугледжвае стварэнне дадатковых дыягнастычных і лячэбных магчымасцей паліклінік. Ужо дзейнічаюць першыя лініі перадачы ЭКГ па тэлефоне, арганізаваны аддзяленні аднаўленчага лячэння, Перагледжан і ўпарадкаван час работы лячэбных устаноў у гарадах і вёсках, значна ўмацавана іх матэрыяльная база.

Паспяхова ажыццяўляецца комплексная праграма «Фундаментальная навука — медыцыне». Яе рэалізацыя дала магчымасць прыцягнуць да вырашэння практычных задач аховы здароўя вучоных Акадэміі навук БССР, Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна, іншых ВНУ рэспублікі. Ужо сёння адчуваецца рэальны плён гэтай садружнасці — многія распрацоўкі ўкаранены ў клініках, а іх прымяненне значна расшырыла дыягнастычныя і лячэбныя магчымасці ўрачоў.

ГОСЦІ З-ЗА МЯЖЫ

З БРАТНЯЙ ПОЛЬШЧЫ

На Брэстчыне пабывала дэлегацыя кіраўнікоў Люблінскага і Бяльскападляскага ваяводстваў Польскай Народнай Рэспублікі, якая вывучала вопыт работы партыйных і савецкіх органаў. Госці былі прыняты ў абласным камітэце Кампартыі Беларусі, дзе быў падпісаны пратакол на 1983 год аб прыгранічных сяброўскіх сувязях абодвух ваяводстваў ПНР з Брэстчынай. Члены дэлегацыі зрабілі паездку ў Іванаўскі, Пінскі і Кобрынскі раёны, пазнаёміліся з дасягненнямі сельскіх працаўнікоў, умовамі іх жыцця і працы, работай партыйных арганізацый па развіццю сельскай эканамічна-аграмацыйнага развіцця вёскі. На Піншчыне польскія сяброў пазнаёмілі з ходам меліярацыі земляў беларускага Палесся. Госці вывучалі вопыт выкарыстання адваяваных у прыроды плошчаў. Члены дэлегацыі наведвалі таксама некаторыя прамысловыя прадпрыемствы Брэстчыны.

ВЫСТАУКІ

ПАЛЯЎНІЧЫ КРАЙ

У павільёне паляўнічай гаспадаркі на ВДНГ СССР у Маскве адкрылася новая экспазіцыя. Браслаўскія паляўнічыя прадставілі на галоўную выставку краіны фотаэкспазіцыю, у якой расказваюць пра сваю гаспадарку.

Прыцягваюць увагу наведвальнікаў паляўнічыя трафелі. Гэта чучалы птушак, ласіныя рогі, іклы дзікоў.

Прыгажосць прыроды Браслаўшчыны адлюстравана ў выбарленых з прыродных матэрыялаў работах на паляўнічыя тэмы.

ВЕСТКІ АДУСОЛЬ

ГРОДНА. На бульвары Ленінскага камсамола адкрылася дзіцячае кафэ. Каля ўваходу дзіву сустрэкаюць персанажы народных казак, сярод якіх і Чырвоная Шапачка, чым імем названа новае кафэ. У яго меню казачныя салаты — «Зайцава футра», «Квядзік-сміквецік», «Сіньёр-памідор» і іншыя смачныя стравы.

ДОКШЫЦЫ. Тут пабудаваны новы медыцынскі комплекс, у якім размясціліся паліклініка, хірургічны корпус і аптэка.

МІНСК. На механічным заводзе імя С. Вавілава выдзедца падрыхтоўка вытворчасці спартыўных кампасаў «Бусел». Навінка мае цвёрдую аснову, павелічальную лінзу з вялікім полем зроку, зручную для чытання градусную шкалу. Доследныя серыйныя ўзоры спартыўнага кампаса атрымалі высокую ацэнку спецыялістаў.

МАЗЫР. Забудова вуліцы Малініна ў Мазыры пачалася нядаўна. За параўнальна кароткі час тут выраслі 9-павярховыя жылыя дамы, дзіцячыя ўстановы. Гэтымі днямі расчыніў дзверы і універсам, гандлёвая плошча якога перавышае 400 квадратных метраў. Для пакупнікоў тут створаны ўсе зручнасці.

16 чэрвеня 1983 года выпушчана ў абарачэнне памятная манета вартасцю 1 рубель у сувязі з 20-годдзем першага палёту ў космас жанчыны-грамадзянінкі СССР Валяціны Церашковай.

НА ЗДЫМКАХ: вонкавы і адваротны бакі манеты.

ХТО ПРАЦУЕ НА КАНВЕЕРЫ

РОБАТЫ-ГАДЗІНШЧЫКІ

На Мінскім гадзінніковым заводзе працуюць 1250 робатаў. У іх шырокае кола абавязкаў: ад розных відаў апрацоўкі дэталей да іх зборкі.

...Мы знаходзімся ў зборачным цэху. Тут устаноўлены невялікія сталы з настольнымі лампамі. На кожным — 8—12 маніпулятараў, механічных «рук», кожная з якіх выконвае сваю аперацыю. Гэта — робата-тэхнічны комплекс. У рознакаляровых касетах, якія рухаюцца ўздоўж стала, — плаціны — аснова будучых гадзіннікаў. Маніпулятар упэўнена бярэ з бункера дэталі, якую вібрацыя прымусіла прыняць патрэбнае становішча, і беспамылкова ставіць на месца, адведзенае ёй на плаціне. Касета рухаецца далей, і ўжо наступная «рука» ставіць, папярэдне змазаўшы маслам, другую дэталі. Так ад маніпулятара да маніпулятара, ад стала да стала, плаціна паступова абрастае колцамі, вінцамі, воськамі — становіцца гадзіннікам. Дзяўчына-аператар у беласнежным халаце і ў такой жа шапачцы ўважліва сочыць за работай комплексу. Пры малейшым адхіленні ад рэжыму спыняе робат, выклікае наладчыка, а дробныя непаладкі выпраўляе сама.

З увядзеннем робатаў змяніўся рытм работы, павялічылася прадукцыйнасць працы. Замест 600 аднатыпных дэталей, якія раней за змену ставіла ўручную адна зборшчыца, маніпулятар паспявае паставіць больш за тры тысячы.

Сёння на прадпрыемстве амаль 75 працэнтаў абсталявання — аўтаматы і паўаўтаматы. Палова з іх аснашчана маніпулятарамі. 1250 хуткіх механічных «рук» выточваюць, штампуюць, прасуюць мільёны драбнейшых дэталей, акуратна іх перагружаюць, збіраюць у адно цэлае. Людзі, якія ў свой час былі заняты гэтай карпатлівай і складанай работай, цяпер толькі кантралююць працэс.

Робаты радыкальна аблягчылі працу людзей, — гаворыць майстар зборачнага ўчастка Галіна Палтаржыцкая, — яны пазбавілі работніц ад стомлячага ўглядання ў мініяцюрныя дэталі, ад пастаяннага напружання рук і вачэй. Уяўляецца, што значыць устанавіць адзін вінцік, які крыху таўсцейшы за валас! А такіх «валаскоў» за змену трэба было завінціць некалькі соцень! Я нека падлічыла, што за 27 гадоў работы на заводзе праз мае рукі прайшло каля чатырох мільёнаў пар гадзіннікаў, і ўсе дэталі я на іх устанавіла ўручную...

Сёння гадзіннікі збіраюць больш за 100 механічных «рук», якімі аснашчаны 19 зборачных ліній. Усе яны створаны на Мінскім гадзінніковым заводзе ў біро робатавызацыі і аўтаматызацыі.

Раней, — гаворыць начальнік біро Віктар Сяроў, — мы імкнуліся перакласці на плечы механічных памочнікаў цяжкія (у фізічным сэнсе) і шкодныя работы. Выраб малю-

сенькіх колцаў, спружынак, вінцікаў, іх мантаж пад гэтую катэгорыю не падыходзілі, хоць і лічыліся вельмі працаёмкімі. Ды і ці магчыма, каб металічная ключыня (так часцей уяўляюць сабе маніпулятары) магла апрацоўваць ледзь прыкметныя дэталі, браць іх не пашкодзіўшы, ставіць на адведзенае ім на плаціне месца?

Мінскія канструктары і тут знайшлі выйсце са становішча. Яны стварылі робаты, у якіх «рукі» не заціскаюць сваю ношу, а прысмоктваюць яе, імгненна разраджаючы паветра ў сваіх «мускулах». А калі яна ўстаноўлена на сваё месца, ціск у маніпулятары рэзка павялічваецца, і... дэталі свабодная. Чарговец рухаў «рукі» і яе шлях загадзя праграмаваны ў залежнасці ад аперацыі. У выпадку неабходнасці праграму можна змяніць, і тады маніпулятар тут жа ўключыцца ў работу на любым іншым участку.

Рэдка, але ўсё ж здараецца, што аўтаматы памыляюцца: дрэнна паставяць дэталі, не закруцяць вінт. Таму цяпер у біро працуюць над стварэннем робатаў з электронным кіраваннем, якое будзе сачыць не толькі за траекторыяй рухаў «рукі», але і за канчатковым вынікам.

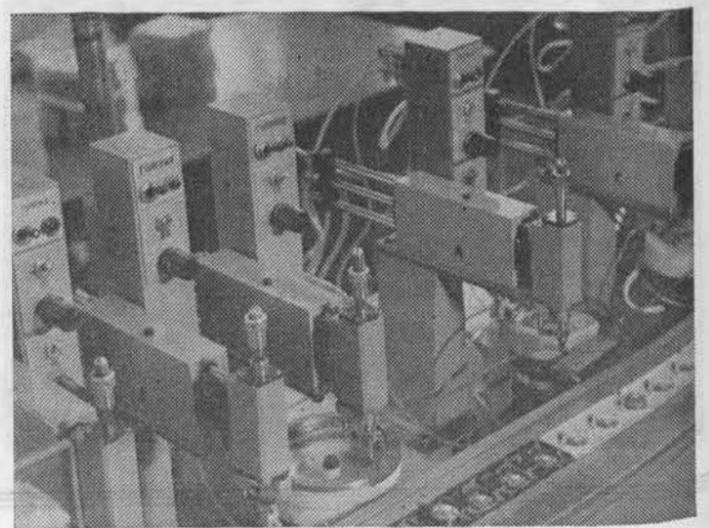
Аўтаматы і маніпулятары аблягчаюць працу людзей, а ў некаторых выпадках і поўнасцю яе выключаюць. Пры дэфіцыце рабочай сілы, які існуе ў нашай краіне, такую з'яву можна лічыць прыемнай, таму што сярод тых, каго робаты замянілі поўнасцю (а такіх на заводзе ўжо 270 чалавек), ёсць нямала рабочых высокай кваліфікацыі.

А нам якраз і патрэбны іх вопыт і майстэрства, — гаворыць галоўны інжынер завода Уладзімір Абрамчык. — З такіх рабочых мы на спецыяльных заводскіх курсах рыхтуем наладчыкаў аўтаматаў і робата-тэхнічных комплексаў, аператараў. Многіх мы перавялі на эксперыментальную вытворчасць адносна новай для нас прадукцыі — электронна-механічных гадзіннікаў.

Звычайны механічныя дэталі заменены адной мікрасхемай, якая кіруе шагамым рухавіком, а той ужо верціць знаёмы нам стрэлкі. Дакладнасць ходу гартанту кварцавы генератар. Надзейнасць работы — тэхналогія, заснаваная на самых апошніх дасягненнях навукі і тэхнікі. Таму ўсе, хто пакінуў свае звычайныя рабочыя месцы і прыйшоў у новы аддзел, атрымалі прама на заводзе добрую тэарэтычную і практычную падрыхтоўку. Многія з іх ужо самі памагаюць навічкам, якія прыходзяць пасля вучылішча або з цэхаў, дзе робаты ўзялі на сябе частку працаёмкіх аперацый. Такіх участкаў становіцца ўсё больш на Мінскім гадзінніковым заводзе. Робатавызацыя працягваецца.

Вера ПОЛА.
НА ЗДЫМКУ: робаты на адным з участкаў завода.

Фота В. ХАРЭУСКАГА.

- ◆ КОЛЬКІ МОЖНА ГАВАРЫЦЬ ПРА ВАЙНУ!
- ◆ ГЭТА НЕ ПРОСЬБА, А ПАТРАБАВАННЕ
- ◆ «ФОНД НАШЫХ СЭРЦАЎ»

МАГУТНАЯ РАКА ЖЫЦЦЯ

МНЕ даволі часта даводзіцца сустракацца з нашымі землякамі, якія прыязджаюць з-за мяжы ў родныя мясціны. Гэта зразумела, таму што нашы госці хочуць атрымаць інфармацыю пра ўдзел беларускага народа ў барацьбе за мір, як гаворыцца, з першых рук. У доўгіх шчырых гутарках я раскажваю нашым землякам пра многія факты калектывага і індыўдуальнага ўдзелу жыхароў Беларусі ў антываенным руху.

І пасля кожнай такой сустрэчы застаецца нейкае пачуццё незадаволенасці. У гутарцы прымалі ўдзел некалькі чалавек. Яны, вядома, раскажучы пра пачутае сваім знаёмым. Але ж колькасць іх не такая вялікая, як хацелася б. І вось мне падумалася: сабраць бы аднойчы нашых землякоў з усіх краін, куды іх закінуў лёс, на своеасаблівы форум. І што б тады я ім сказаў...

Падумаць лёгка, сабраць — немагчыма, але сказаць, каб пачулі ўсе, усе... Можна! Вядома, можна! І вельмі трэба. Міжнароднае становішча цяпер стала такім небяспечным, што маўчаць проста нельга.

Уявім (хоць бы ў думках), што аднойчы сабраліся ўсе нашы землякі. Гэта павінна быць вялікая зала, таму што мы зборамся з дзесяцімі ўнікамі. Менавіта ж клопатам пра іх будзе маё слова.

Цяжка выходзіць на трыбуну, калі на цябе звернуты тысячы вачэй. Яшчэ больш цяжка сказаць першае слова... І тут мне ўспамінаюцца страшныя гады другой сусветнай вайны. Я быў салдатам, якому даводзілася адбіваць наступленні фашысцкіх ордэў. І ўзімацца ў атаку — ісці насустрач граду куль і асколкаў, каб адстаяць сваю родную зямлю ад заняволення.

ня, перамагчы вайну і ўсталяваць мір. Многія з маіх баявых таварышаў аддалі свае жыцці ў гэтай бялітаснай бітве. Некаторыя з іх склалі свае галовы літаральна за некалькі крокаў да Перамогі, і іх імёны вышпісаны золатам у берлінскім Трэптаў-парку.

Так, перамога заваявана дарагой цаной. І менавіта таму для нас няма нічога даражэйшага, чым мір на зямлі.

Іншы раз я чую словы: «Можна хопіць пра мінулы вайну? Прайшло ж ужо 38 гадоў». Так, прайшло многа гадоў. Але хіба можна забыць маці свайго загінуўшага сына, а сын — бацьку, якога ён ніколі не бачыў.

Аднойчы на сустрэчы ветэранаў нашага палка да мяне падыйшоў немалады чалавек і спытаў, ці не ведаў я яго бацьку — старшага лейтэнанта Страблява. Так, я яго ведаў і нават быў сведкам гераічнай смерці. Напэўна да канца дзён сваіх не забуду выразу вачэй салдацкага сына, якому цяпер ужо за сорок. Кожнае слова ён літаральна паўтараў, як малітва, пакідаючы ў сваёй памяці навечна.

Ці можна забыць такое... Але не толькі памяць пра мінулы вайну хвалюе нас. Кожны дзень, кожную гадзіну чалавецтва вырабляе вялікую колькасць баявой тэхнікі. Кожную мінуту на складах дабаўляецца зброі на мільён долараў. Нядаўна ў Маскве на Усесаюзнай канфе-

рэнцыі вучоных за пазбаўленне чалавецтва ад пагрозы ядзернай вайны, за раззбраенне і мір прагучалі словы аб страшных выніках новай вайны, якая можа прывесці да гібель ўсяго чалавецтва на зямлі.

Людзі добрай волі на ўсёй планеце аб'ядноўваюць намаганні ў барацьбе супраць вайны. У першых шэрагах тых, хто актыўна выступае за мір, — жыхары нашай шматпакутнай Беларусі. Калі летась у Мінск прыйшлі ўдзельнікі «Маршу міру-82», то ў іх калоны сталі дзсяткі тысяч жыхароў беларускай сталіцы. Сярод іх быў і я. Мы ішлі, моцна трымаючыся за рукі, і спявалі песню, якая нарадзілася па дарозе са Стакгольма. У ёй былі такія словы: «Бітву за жыццё нель-

га прайграць — гэта залежыць ад нас...»

Каб выйграць гэтую бітву, прастая нарвежская хатняя гаспадыня Ракель Педэрсан прадала свой уласны дом, а грошы ўнесла ў фонд арганізацыі Маршу.

У кожнага жыхара нашай планеты ёсць свае правы і абавязкі перад грамадствам, свае погляды і густы. Але ва ўсіх ёсць агульны абавязак — захаваць мір, зберагчы жыццё. І гэта аб'ядноўвае ўсіх людзей на свяшчэнную барацьбу за мір.

Мір! Гэта слова сёння гучыць на многіх мовах народаў нашай зямлі, і гучыць яно не як няемелая просьба, а як вялікае патрабаванне, лічыцца з якім даводзіцца самым заядлым падпальшчыкам вайны. Барацьба за мір стала нібыта пульсам міжнароднага жыцця. І кожны ўдар гэтага пульса аддаецца ў нашых сэрцах заклікам утаймаваць тых, хто размахвае факелам новай сусветнай вайны.

Менавіта таму летась сотні тысяч жыхароў нашай рэспублікі паслалі свае пісьмы ў адрас Арганізацыі Аб'яднаных Нацый з заклікам зрабіць усё неабходнае, каб стрымаць гонку ўзбраенняў, захаваць мір на зямлі. У многіх гарадах і вёсках адбыліся антываенныя мітынгі, сходы, шэсці. Сёлета акцыі прыхільнікаў міру сталі яшчэ больш масавымі. З вялікім размахам прайшоў у

рэспубліцы Тызень дзеянню за еўрапейскую бяспеку і супрацоўніцтва. У Брэскай крэпасці адбыўся мітынг, на які сабралася больш за 70 тысяч чалавек. У Мінску ў дзіцячым парку імя М. Горкага тысячы жыхароў горада прынялі ўдзел у мітынгу жанчын — ветэранаў вайны. Актывісты руху барацьбы за мір сумесна з вучонымі Акадэміі навук БССР правялі навукова-практычную канферэнцыю «Гонка ўзбраенняў і навакольнае асяроддзе».

Мітынгі і сходы, вахты і рэйсы міру, тэматычныя вечары адбыліся ва ўсіх гарадах і многіх вёсках рэспублікі. У іх прынялі ўдзел звыш мільёна чалавек.

У гэтыя летнія дні прыхільнікі міру Беларусі правялі актыўную падрыхтоўку да Сусветнай асамблеі за мір і жыццё, супраць ядзернай вайны, якая з 21 па 26 чэрвеня праходзіць у Празе.

Напярэдадні адкрыцця Сусветнай асамблеі адбылася шматтысячная прыгранічная сустрэча прыхільнікаў міру Беларускага ваяводства Польскай Народнай Рэспублікі і Гродзенскай вобласці.

22 чэрвеня — у журботную гадавіну нападу фашыскай Германіі на нашу краіну — у Добрушскім раёне на мяжы з Украінай каля абеліска Дружбы народаў адбыўся антываенны мітынг. Менавіта тут пачаўся Тызень міру, у якім аб'ядналі свае намаганні актывісты барацьбы за мір Беларусі і Украіны. У многіх кінатэатрах пройдуць кінафестывалі, у традыцыйных вахтах і рэйсах міру прымуць удзел мільёны працаўнікоў брацкіх рэспублік. Будучы праведзены тэматычныя вечары, выстаўкі фатаграфій і палітычнага плаката. І ўсё гэта прысвячаецца ад-

(Заканчэнне на 5-й стар.)

ТВОРЧАСЦЬ МІЛЬЁНАЎ

Усесаюзнае таварыства вынаходнікаў і рацыяналізатараў (УТВР) аб'ядноўвае 13 мільёнаў энтузіястаў тэхнічнага прагрэсу. УТВР — гэта добраахвотная арганізацыя, якая была створана па ініцыятыве прафсаюзаў чвэрць стагоддзя назад. Задача таварыства — прыцягнуць да актыўнай творчасці як мага больш працоўных. Акрамя таго, аказваць вынаходнікам і рацыяналізатарам, прычым бясплатна, розную тэхнічную і юрыдычную дапамогу, садзейнічаць практычнаму выкарыстанню іх прапаноў.

Членам УТВР можа стаць любы грамадзянін СССР — рабочы, вучоны, інжынер, калгаснік, студэнт або нават школьнік, які займаецца тэхнічнай творчасцю.

Дзяржава стварае ўсе неабходныя ўмовы, якія дазваляюць найбольш поўна рэалізаваць свабоду навуковай і тэхнічнай творчасці, гарантаваную грамадзянам Канстытуцыяй СССР. І як вынік — Саветскі Саюз ужо некалькі гадоў лідзіруе ў свеце па ліку вынаходнікаў. Штогод у краіне рэгіструецца каля 90 тысяч вынаходстваў і падаецца да 5 мільёнаў рацыяналізатарскіх прапаноў.

29 мільярдаў рублёў — такая сума эканоміі ад укаранення прагрэсіўных рацённіў у Х пяцігоддзі (1976—1980 гады). А за першыя два гады бягучай яна склала каля 14 мільярдаў рублёў. За гэтымі лічбамі — новыя машыны, абсталяванне і прыборы, тысячы арыгінальных распрацовак, увасобленых у буйнейшых аб'ектах айчынай тэхнікі.

Трэба адзначыць, што вынаходніцтва ў СССР не носіць стыхійнага характару. Звыш 85 працэнтаў вынаходстваў з'яўляецца ў ходзе планавых даследаванняў і распрацовак. Яшчэ адна характэрная рыса сучаснай тэхнічнай творчасці — калектывізм. Больш за 80 працэнтаў вынаходстваў і 50 працэнтаў рацыяналізатарскіх прапаноў у год прыпадае на калектывы наватараў з некалькіх чалавек.

Сёння ні адна ключавая народнагаспадарчая праблема не вырашаецца без удзелу вынаходнікаў і рацыяналізатараў. Датычыць гэта і Харчовай праграмы СССР, у рэалізацыі якой яны прымаюць актыўны ўдзел. Напрыклад, шырока ўкараняецца цяпер у практыку распрацаваны імі новы спосаб захоўвання гародніны і фруктаў у палімерных упакоўках з выкарыстаннем газароздзяляльных мембран. Або ўзяць рацыянальнае выкарыстанне сыравіны і энергіі. Спецыялістам добра вядомы спосаб вытворчасці і «кіўэтная» тэхналогія атрымання медзі, свінцу і цынку з цяжкаабгагачальных руд. З дапамогай гэтай тэхналогіі можна атрымаць да 98 працэнтаў металу, на 25 працэнтаў скараціць расход энергіі і на 30 працэнтаў — эксплуатацыйныя расходы. Вытворчасць гэта безадходная, яна дазваляе комплексна вырашаць і пытанні аховы навакольнага асяроддзя.

Саветскія вынаходнікі памагаюць вырашаць праблемы і іншым краінам. Нядаўна групе вынаходнікаў ладмаскоўскага Любінскага заводу сельскагаспадарчага машынабудавання былі ўручаны ганаровыя ўзнагароды Сусветнай арганізацыі інтэлектуальнай уласнасці. Яны прусуджаюцца распрацоўкам, якія прыносяць найбольшую карысць той або іншай краіне, што стала шляхам развіцця. Так, высока быў ацэнены трыснягова-ўборачны камбайн, створаны на заводзе для Рэспублікі Куба. Гэта машына дазваляе перапрацоўваць 34 тоны трысняговай масы ў гадзіну і замяняе 200 секараў цукровага трыснягу.

Колькі радасці прыносіць дзіцяці кожная новая цацка! З захапленнем «водзяц» хлопчыкі цацачныя грузавікі, самазвалы, аўтобусы, «легкавушкі»... Дзве тысячы дзіцячых машынак сямі мадыфікацыі сыходзіць штодзённа з канвеера цэха тавараў народнага спажывання Асіповіцкага заводу аўтамабільных аграгатаў. Прадукцыя для дзяцей, выпускаемая прадпры-

емствам, карыстаецца вялікім попытам у нашай рэспубліцы, у Прыбалтыцы, на Украіне, у Закаўказзі.

НА ЗДЫМКАХ: штампоўшчыца цэха тавараў народнага спажывання С. ТАМКОВА; новыя цацкі.

Фота В. АЛЯШКЕВІЧА.

ЗАКЛАЛІ ПЛАНТАЦЫІ ЖУРАВІН

Адзін гектар акультураных журавін замяніць не менш дваццаці дзікарослых. Да такога вываду прыйшлі вучоныя Цэнтральнага батанічнага сада Акадэміі навук БССР, якія распрацавалі рэкамендацыі па вырошчванню ягады на прамысловай аснове. Пад іх кіраўніцтвам у Ганцавіцкім раёне некалькі гадоў таму назад была закладзена першая ў краіне доследна-прамысловая плантацыя ягаднікаў, якія пасля адной пасадкі будуць пладаносіць на працягу цэлага стагоддзя. У доўгіх, насыпаных пяском чэках, над якімі з вясны да восені па-

некалькі разоў на дзень «імжыць» штучны дождж, сучасным дываном расаслапіся вечназялёныя расліны. Летась з'явіліся першыя, велічынёй з вішню і саладзейшыя, чым звычайныя, ягады. Калі расліны набяруць сілу, яны будуць даваць па 10 тон журавін з гектара. Збор з такой жа плошчы ў натуральных умовах — не большы, чым 500 кілаграмаў.

Акрамя ягад, плантацыя ўжо дае ў вялікай колькасці пасадачны матэрыял. Сезон закладкі новых журавіннікаў завяршаецца. Сёлета плошчы іх расшыраны ў два разы.

Вучоныя выявілі верхавыя балоты, прыгодныя для вырошчвання каштоўных ягаднікаў, усе работы па догляду якіх, уключаючы збор ураджкоў, падаюцца механізацыі. Створаны праекты спецыялізаваных журавінаводчых гаспадарак, якія намечана стварыць на забалочаных землях у басейнах Дняпра, Заходняй Дзвіны, Прыпяці.

С министром высшего и среднего специального образования республики Николаем МЕШКОВЫМ беседует наш корреспондент Игорь ГЕРМЕНЧУК.

— Николай Максимович, нынешним летом университеты, институты, а также техникумы Белоруссии выпустят около 80 тысяч дипломированных специалистов. Какой жизненный путь ждет их впереди?

— Конечно, у каждого своя дорога. Но главное — все они получают работу по специальности. В Советском Союзе полная занятость трудоспособного населения обеспечена вот уже пятьдесят лет. В Конституции СССР сказано, что граждане имеют право на труд, то есть на получение гарантированной работы, включая право на выбор профессии, рода занятий в соответствии с призванием, способностями и профессиональной подготовкой. Это обеспечивается плановым развитием всех отраслей народного хозяйства СССР, при котором, в частности, постоянно растущий набор молодежи в вузы и техникумы «увязывается» с развитием всего народнохозяйственного комплекса.

— Каким же образом выпускники сделали выбор, где и кем они будут работать?

— От каждого министерства и ведомства через плановые органы в вузы и техникумы ежегодно поступают заявки на специалистов. На предварительном собеседовании руководи-

РАБОТА ГАРАНТИРОВАНА КАЖДОМУ

ИНСТИТУТ ОКОНЧЕН. ЧТО ДАЛЬШЕ?

тели факультетов и представители ректоратов знакомят студентов с поступившими предложениями, выслушивают их пожелания, дают время на размышления. И где-то за год-полтора до окончания учебного заведения выпускники предстают перед авторитетной комиссией, в состав которой, кстати, помимо представителей вузовской администрации, предприятий и учреждений, заинтересованных в приеме молодых специалистов, входят и сами студенты. Каждому выпускнику предлагают на выбор несколько мест, сообщают сведения о будущей должности, размере заработной платы, жилищных условиях.

— Какие же наиболее заманчивые предложения получили нынешние выпускники?

— В первую очередь это, конечно, заявки от крупных промышленных предприятий нашей республики, таких, к примеру, как минские автомобильный и тракторный заводы, солигорский «Беларуськалий», гродненский «Азот», гомельский «Гомсельмаш».

Многие с удовольствием приняли приглашение от предприятий, строек, учреждений Сибири, Дальнего Востока. Чтобы привлечь туда молодых специалистов, для них созданы дополнительные льготы, например, более высокая оплата труда, более длительные отпуска. Многие с охотой отправляются в районы интенсивного строительства еще и потому, что там более благоприятные условия для профессионального роста и быстрого продвижения по службе. Большую роль играют и чисто моральные соображения — стремление участвовать в важном и ответственном деле, принести максимум пользы обществу.

— Но вот молодой специалист приехал на новое место работы. Какими льготами он пользуется?

— Здесь, видно, надо начать с того, что всем выпускникам перед началом работы предоставляется месячный отпуск и выплачивается пособие в размере месячной стипендии за счет предприятия или учреждения, куда молодой специалист приглашается на работу.

Молодым специалистам и их семьям, которые едут работать в другую местность, оплачивается проезд и провоз имущества, а кроме того, выплачиваются подъемные. Администрация предприятия обязана также бесплатно предоставить ему и его семье жилплощадь.

Молодому специалисту необходимо время для того, чтобы войти в ритм новой жизни, наладить отношения с незнакомыми людьми, приобрести опыт. В период адаптации, естественно, могут быть и ошибки в работе. Однако администрация в течение первых трех лет не имеет права уволить специалиста, даже если он в чем-то допускает просчеты.

— В общем-то, такое бережное отношение к кадрам, наверное, вполне оправданно не только с моральной точки зрения, но и с материальной?

— Конечно. Ведь на их подготовку общество затрачивает огромные средства. Развитие материальной базы вузов и техникумов, оплата труда профессорско-преподавательского состава и обслуживающего персонала, стипендиальный фонд, естественно, требуют от государства значительных расходов. В среднем на обучение одного студента затрачивается в год около тысячи рублей. Кроме того, успевающие студенты получают государственные стипендии: на первых трех курсах — 40 рублей в месяц, на последующих двух — по 45 рублей. Размер стипендии для отличников повышается на 25 процентов, а для тех, кто добился особенно высоких результатов в учебе, установлены стипендии имени выдающихся государственных и общественных деятелей — 60—70 рублей в месяц. Высшие стипендии — имени В. И. Ленина и Карла Маркса — составляют 100 рублей в месяц. Наши студенты бесплатно пользуются учебными пособиями, библиотеками, лабораториями, поликлиниками...

— И последний вопрос, Николай Максимович. Многие иностранные специалисты весьма высоко оценивают нашу систему трудоустройства. Что вы можете сказать на этот счет?

— Насколько эта система отвечает интересам человека, показывает сама жизнь: каждый, кто окончил вуз, получает у нас работу по специальности, плюс различные льготы, о которых я говорил. Но мы не считаем нашу систему трудоустройства идеальной. Потому делаем и будем делать все для того, чтобы она полнее отвечала интересам и каждого выпускника, и государства в целом.

ДАВАЙЦЕ УПРЫГОЖВАЦЬ ЗЯМЛЮ КВЕТКАМІ, А НЕ ПАГРАЖАЦЬ РАКЕТАМІ І БОМБАМІ

НАСЕННЕ МІРУ

З кожным днём усё больш людзей у розных краінах усведамляюць згубнасць мілітарэскай палітыкі кіраўнікоў НАТО на чале з цяперашняй адміністрацыяй ЗША. Усюды ў свеце шырока разгарнуўся рух

супраць пагрозы ядзернай вайны. Набірае сілу ён і ў саміх Злучаных Штатах. Вялікая група амерыканскіх прыхільнікаў міру пабывала нядаўна ў сталіцы Беларусі. З яе ўдзельнікамі сустрэўся наш карэспандэнт Рыгор ФАМЕНКА.

— Да вясны мінулага года я зусім не цікавілася палітыкай, — прызналася Жанет Керн. — Але аднойчы ў ясны сонечны дзень, калі асабліва свежымі і яркімі выглядалі ў нашым гарадскім парку кветкі, якія толькі распусціліся, я пайшла гуляць са сваёй чатырохгадовай дачкой і выпадкова трапіла на мітынг прыхільнікаў міру. Людзі трымалі лозунгі «Не! — ядзернай смерці», «Работу, а не бомбы!», «Мір на зямлі!». Прамоўцы расказвалі пра тое, да якой непраўнай катастрофы можа прывесці чалавечтва ядзерная вайна, і заклікалі ўсіх выступіць супраць яе пагрозы.

Сама я прафесійны кінааператар, — тлумачыць Жанет, — і тут міжволі прыглядзлася, як бы лепш зняць мітынг. І раптам у свядомасці прамільгнуў жудасны стоп-кадр — яркая ўспышка і потым чарната. Не стала нічога. Ні горада, ні веснавых дрэў і кветак, ні гэтых людзей, ні маёй дачкі. Мне стала страшна, і я ясна ўсвядоміла, што таксама павінна зрабіць усё магчымае, каб гэта ніколі не стала рэальнасцю. З таго часу я ча-

чала хадзіць на мітынгі і дэманстрацыі, стала лепш разбірацца ў палітычных падзеях і разумець, што далёка не ўсё з таго, што гавораць у нас па радыё і тэлебачанню і пішуць у газетах, праўда. Нас палохаюць пагрозай з Усходу, але я даведалася, што Савецкі Саюз пастаянна выступае з прапановамі аб міры. Захацелася самай ва ўсім разабрацца, убачыць, як жыве ваш народ. І вось я тут. Пасля сустрэч з савецкімі людзьмі становіцца ясна, што ў вашай краіне ніхто не хоча вайны. Гэта пазіцыя і народа, і ўрада. Як і многія іншыя амерыканцы, я зразумела, што пагроза міру зыходзіць перш за ўсё з Пентагона. Наша задача — не дапусціць, каб яго шалёныя планы змаглі ажыццявіцца. Гэта мы адрасуем нашаму ўраду. І яшчэ: мы хочам дружыць з савецкімі людзьмі.

Усведамленне таго, што ядзерная вайна нясе вялікую пагрозу яе сям'і, амерыканскаму народу, усяму чалавечеству, прывяло Жанет Керн, як і мільёны іншых амерыканцаў, у шэрагі барацьбітоў супраць гонкі ўзбраенняў, за мір на зямлі. Сёння ў ЗША існуе вялікая колькасць роз-

ных антываенных арганізацый. Жанет — актывістка «Камітэта за прымірэнне», які выступае за развіццё добраўсведскага адносінаў паміж нашымі краінамі. Больш за сорок членаў гэтай арганізацыі па ўласнай ініцыятыве і на свае асабістыя сродкі арганізавалі турысцкую групу для паездкі ў Савецкі Саюз.

На сустрэчы з прадстаўніцамі грамадскасці Мінска, якая адбылася ў Беларускай таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, яе кіраўнік Рычард Дзітс расказаў пра дзейнасць «Камітэта за прымірэнне».

— Наша арганізацыя ўзнікла параўнаўча нядаўна — каля двух гадоў назад, — сказаў ён. — Але цяпер яна мае свае аддзяленні ва ўсіх штатах ЗША і ў многіх гарадах Канады, колькасць членаў проста немагчыма назваць, так іх многа.

Вас, вядома, зацікавіць, адкуль такі хуткі рост? Адказ просты: мэты арганізацыі блізкія жыхарам дзвюх паўночнаамерыканскіх краін. Перш за ўсё мы выступаем супраць пагрозы вайны. А гэта зразумела любому разумнаму чалавеку. Мы таксама выступаем за дружбу і

«Мы — малады рабочы клас» — пад такім дэвізам прайшло свята ў павільёне прафтэхадукцыі на ВДНГ СССР. Прадстаўнікі 150-тысячнага атрада навучэнцаў прафтэхвучылішчаў Беларусі зрабілі ў сталіцы нашай Радзімы творчую справаздачу будучых майстроў лёгкай, харчовай прамысловасці і бытавога абслугоўвання.

НА ЗДЫМКАХ: майстар вытворчага навучання

Мінскага СГПТВ-43 лёгкай прамысловасці Герой Сацыялістычнай Працы З. ГАРАЧКА з навучэнцамі прафтэхвучылішчаў Маскоўскай вобласці; наведвальнікі знамяцца з экспазіцыяй выстаўкі; навучэнцы Віцебскага вучылішча бытавога абслугоўвання дэманструюць мадэль адзення, вырабленай імі ў вучылішчы.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

супрацоўніцтва з Савецкім Саюзам, — працягваў Рычард Дэйтс. — Нягледзячы на тое, што і сёння ў ЗША пастаянна гавораць пра «савецкую ваенную пагрозу», усё больш амерыканцаў пачынаюць разумець, што гэты міф патрэбен толькі тым, хто, прыкрываючыся ім, для падхлэвання гонкі ўзбраенняў выцягвае сотні мільярдаў долараў з кішэняў падаткаплацельшчыкаў. Як ні стараюцца ўтаіць праўду пра міралюбовую палітыку Савецкага Саюза, пра ўсё новае і новае яго разумныя прапановы ў напрамку разбраення, яна даходзіць да жыхароў ЗША. Гэтаму садзейнічае і наша арганізацыя, якая многа робіць для распаўсюджвання сярод амерыканцаў праўдзівых звестак пра вашу краіну. У «Камітэце за прымірэнне» аб'яднаны людзі розных узростаў, прафесій, палітычных і рэлігійных перакананняў. Усе яны хочуць жыць у міры з вашай краінай, хочучь, каб усе амерыканцы ведалі, што ніякай пагрозы з боку СССР для іх не існуе. Гэта група першая ад нашай арганізацыі, але мы ўзлэўнены, што цяпер іх будзе многа. Створана яна спецыяльна для таго, каб людзі, якія ніколі раней не бывалі ў вашай краіне, змаглі самі пераканацца ў тым, што ніхто тут не хоча вайны, і потым раскажаць праўду іншым.

Для многіх членаў групы гэта паездка сапраўды была напоўнена адкрыццямі. Яны пабывалі ў зусім іншым свеце. Але самае глыбокае ўражанне на ўсіх зрабіла гасціннасць і дружалюбнасць савецкіх людзей. Аб гэтым гаварылі абсалютна ўсе турысты.

— Цяпер я сапраўды пераканаўся, што вашым людзям не патрэбна вайна, — падзяліўся сваёй думкай медык з

невялікага гарадка Венона Рэй Шперлінг. — Нас усюды так добра прымалі. Спадзяюся, што калі-небудзь мы зможам адказаць вам тым жа.

Многа цікавага можна было ўбачыць і пачуць на гэтай сустрэчы. Члены групы падыходзілі да вялікага стала, даставалі і раскладвалі на ім фатаграфіі. Месца не хапала, давалася скарыстаць крэслы. На фатаграфіях людзі — мужчыны, жанчыны, дзеці, цэлыя сем'і.

— Гэта тыя, хто пакуль не змог прыехаць у вашу краіну, — тлумачыць адна з турыстак, — але яны таксама хочучь мець тут сяброў. Кожны можа выбраць сабе фатаграфію чалавека, з якім ён хацеў бы перапісацца. На адваротным боку кожнай ёсць адрас і надпіс на англійскай і рускай мовах: «Я хачу жыць без ядзернай зброі». Упэўнена, што многія з гэтых людзей знойдучь сабе сяброў у вашай краіне.

Тут жа мы пазнаёмліся з прафесарам Кейбраунам. Ён выкладае ў Манчэсцэрскім універсітэце штата Індыяна.

— Прадстаўнікі навукі яснай, чым астатнія людзі, уяўляюць сабе вынікі ядзернай вайны, — сказаў прафесар. — Таму наш абавязак заключачца ў тым, каб растлумачыць гэтую небяспеку. Мне падабаецца, што вышы вучоныя вельмі многа робяць у гэтым напрамку. Працуем і мы. Але, на жаль, у нашай цяперашняй адміністрацыі многа людзей, якія ніяк не хочучь зразумець жудаснай небяспекі нагнятанна міжнароднай напружанасці. Яны выстаўляюць тэорыі «абмежаванай», «лакальнай» і іншых ядзерных войнаў. Лічаць, што могуць атрымаць перамогу. Гэтыя людзі гавораць пра сваё «міралюбства» і прымушаюць іншыя краіны

размяшчаць амерыканскія ракетны на сваёй тэрыторыі. Але гэта зброя ніяк не зможа забяспечыць міру, а толькі павялічыць небяспеку вайны. Тут і павінна сказаць сваё рашучае «Не!» грамадская думка. І перш за ўсё ў нашай краіне.

У гэты час па зале хадзіла пажылая жанчына і раздавала мінчанам нейкія невялікія папярковыя пакецкі. Пазней я даведаўся, што гэта Джын Хофман, маці семярых дзяцей. Яна і няцёра яе сыноў, якія ў той час былі ў прызыўным узросце, свядома змагаліся супраць вайны ў В'етнаме.

— Мы разумелі, што гэта вайна магла прынесці толькі ганьбу нашаму народу і пшматлікія чалавечыя ахвяры, — тлумачыць Джын Хофман. — Але сёння перад намі паўстала пагроза яшчэ больш страшнай вайны. Я лічу, што цяпер наша галоўная задача — устанавіць узаемаразуменне паміж нашымі дзюма краінамі. У гэтых пакетах насенне кветак з ЗША. Мы назвалі яго «насеннем міру». Няхай кветкі растуць у вашых садах, а дадому мы павязём насенне кветак з Савецкага Саюза. Наша арганізацыя заклікае людзей у розных краінах: «Давайце абменьвацца кветкамі, яны ўпрыгожаць нашу жывіцу, а не бомбамі і ракетамі, якія могуць яго знішчыць».

Не даводзіцца сумнявацца, што ўсе гэтыя людзі, мільёны іх суайчыннікаў шчыра хочучь жыць у міры. Такое жаданне і савецкага народа, і ўсіх народаў зямлі. Хочацца верыць, што калі ўсе мы аб'яднаем свае намаганні, то свет ніколі не скоціцца ў бездань ядзернай катастрофы. Будучае дачкі Жанет Керн, усіх дзяцей планеты залежыць ад нас саміх.

На лугах і палях рэспублікі з самай раніцы да вечара не сціхае гул трактароў, аўтамашын. Ідзе нарыхтоўка сена, сенажу, травяной мукі, сіласу. Добрыя травы выраслі сёлета ва ўсіх калгасах і саўгасах Беларусі.

НА ЗДЫМКУ: у час сенакосы.

Фота В. ЧУМАКОВА.

На прасторах Родины

САМАЇ МОЛОДОЙ ГОРОД СИБИРИ

Среди ста пятидесяти городов, появившихся в СССР с 1970 года, самый молодой — Ноябрьск.

Лесорубы, прокладывавшие на севере Тюменской области (Западная Сибирь) просеку для железнодорожной магистрали Тюмень — Сургут — Уренгой, вдруг увидели среди бескрайних болот песчаный остров. На нем и разбили в ноябре 1976 года палаточный лагерь, выросший затем в небольшой поселок.

Сейчас 1500-километровая трасса от Транссибирской магистрали к нефтяным и газовым месторождениям уже действует. А небольшой поселок Ноябрьск в прошлом году получил статус города.

Живут в нем в основном нефтяники. На близлежащие месторождения они ездят на автобусах по бетонным шоссе, проложенным по болотам, а на дальние буровые летают вертолетами. Кроме нефтяников, в городе живут геологи, буровики, строители, газодобытчики (неподалеку разрабатываются и газовые месторождения) и их семьи.

В городе уже несколько десятков тысяч жителей, только за 1982 год население увеличилось на 15 тысяч. Первые двух- и трехэтажные дома в Ноябрьске уже потеснены рядами пятиэтажных. Скоро появятся и девятиэтажные. Все они строятся по специальным проектам с усиленной защи-

той от морозов, нередко достигающих 50 градусов по Цельсию (в окнах даже вставлены тройные рамы). Работают здесь быстро — прошлым летом среднюю школу на тысячу мест соорудили всего за два месяца.

Ноябрьск, как и многие другие молодые города СССР, строит вся страна. Проектировали его архитекторы Новосибирска, жилые дома возводили украинцы, шоссе к промыслам вели дорожники Латвии. Здешние нефтяники в основном рабочие и инженеры, приехавшие с промыслов Башкирии и Татарии.

В Ноябрьске открыта школа искусств, в которой дети учатся музыке и балетным танцам. В этом году из ГДР будет доставлен и смонтирован культурно-спортивный комплекс со зрительным залом на 800 мест, спортивным залом и бассейном. Средний возраст жителей Ноябрьска 27 лет, так что можно быть уверенным, что пустовать этот комплекс не будет.

Дальнейшее развитие города связано с освоением близлежащих нефтяных месторождений — Холмогорского, Карамовского, Суторминского и других. Специалисты считают, что к 1985 году можно довести добычу нефти и газового конденсата до 36 миллионов тонн.

Станислав МАЛЬЦЕВ.

МАГУТНАЯ РАКА ЖЫЦЦЯ

(Заканчэнне.)

Пачатак на 3-й стар.)

ной тэме — барацьбе за трывалы і працяглы мір на зямлі.

Барацьба за мір — гэта не толькі мітынгі і дэманстрацыі. Гэта і добраахвотныя ахвяраванні людзей. Вось ужо больш за 20 гадоў паспяхова дзейнічае грамадская арганізацыя, імя якой Савецкі фонд міру. Штодзённа ў наш адрас прыходзяць усё новыя і новыя паведамленні пра добраахвотныя ўзносы. Гэта і ўклады пенсіянераў, і Дзяржаўныя прэміі вучоных, зборы за канцэрты папулярных артыстаў, ганарары пісьменнікаў і кампазітараў.

Нядаўна мы атрымалі паведамленне аб тым, што зборы ад дадатковых канцэртаў унеслі ў скарбонку міру вальна-інструментальны ансамбль «Песняры» і «Верасы». Сталі традыцыйнымі вечары паэзіі, збор ад якіх паступае ў Фонд міру. Толькі сёлета буйныя сумы паступілі ад беларускіх пісьменнікаў Ніла Гілевіча, Эдзі Агняцвет, Эдуарда Скобелева, Валянціна Лукшы. Народны артыст БССР кампазітар Ігар Лучанок перадаў на справу барацьбы за мір збор за свой аўтарскі вечар, а малады кампазітар Уладзімір Буднік — прэмію Ленінскага камсамола Беларусі, прысуджаную яму.

Часта гавораць, што пошта Савецкага фонду міру — гэта своеасаблівы барометр міжнароднага жыцця. І чым больш напружанае становішча, тым больш усхваляванымі становяцца пісьмы. Вось, напрыклад, адно з іх. З горада Кобрына Брэсцкай вобласці піша пенсіянерка Марыя Грыневіч: «Прашу прыняць у Фонд міру маю месячную пенсію».

Вайна адняла ў мяне брата і сястру. Я бачыла, што рабілі фашысты ў Беларусі. Таму хачу, каб ніколі больш не паўтарыліся жахі вайны».

На Мінскім аўтазаводзе працуе слесарам Іван Антанюк. Звыш пяці гадоў ён штотомісяц уносіць у Фонд па 20 рублёў. У сваім пісьме Антанюк напісаў вельмі каратка: «Працаваць у лік Фонду міру лічу сваім чалавечым абавязкам. Гэта я буду рабіць, пакуль жыву...» Ад сябе дадам: бацька Івана вярнуўся з вайны інвалідам і рана памёр. Вось і шануе ён памяць не толькі свайго, але і ўсіх загінуўшых бацькоў.

Аднойчы прыйшоў паштовы перавод з вёскі Данева Полацкага раёна Віцебскай вобласці. На ім дзіцячым почыркам было напісана: «Няхай заўсёды будзе мір» і дваццаць два подпісы. Дзеці зарабілі ў калгасе дваццаць пяць рублёў і ўнеслі іх у Фонд міру. Яны не ведалі вайны. Бацькі іх і дзяды — ведаюць. Так наша падростаючае пакаленне спазнае азбуку барацьбы за мір, робіць у ёй першыя крокі. А хіба можа пакінуць аб'якавым пісьмо з невялікага гарадка Паставы. Вучаніца другога класа Валя Кучар збірае лекавыя травы, здала іх у аптэку і атрымала шэсць рублёў. Яна магла купіць сабе пацку, паласаванца цукеркамі або марожаным. Але дзяўчынка пайшла ў банк і сказала: «Я хачу, каб быў мір, прыміце мае грошы».

Актыўны ўдзел у міратворчай дзейнасці прымаюць свяцэннаслужыцелі і рэлігійныя асобы Беларусі. Напярэдадні адкрыцця Су-

светнай асамблеі за мір і жыццё супраць ядзернай вайны Мітрапаліт Мінскі і Беларускі, патрыярх экзарх Заходняй Еўропы, старшыня аддзела знешнеаркоўных сувязей Маскоўскага патрыярхата Філарэт унёс на справу барацьбы за мір 15 тысяч рублёў. Сістэматычна паступаюць узносы ў Фонд міру ад абыччын католікаў, евангельскіх хрысціян баптыстаў і іншых рэлігійных плыняў.

Выдатны пісьменнік Барыс Пялявой, які да апошніх дзён свайго жыцця быў нязменным старшынёй Праўлення Савецкага фонду міру, называў гэтую арганізацыю «фондам нашых сэрцаў». Лепш і не скажаш. Бо кожны ўзнос, які зрабіў рабочы ці вясковец, вучоны ці пісьменнік, пенсіянер ці школьнік, ідзе ад чыстага сэрца, ад усёй душы на вялікую, святую справу — адстаяць, захаваць мір на зямлі.

Іншым разам Савецкі фонд міру параўноўваюць з магутнай ракой жыцця. І ніколі не аслабне яе паток, таму што жывіцца яна крышталёнай чысцінёй ручайкоў чалавечай дабрабы.

Мір абавязкова пераможа вайну! А для гэтага ўсе людзі ва ўсіх краінах павінны згуртаваць свае рады. Кожны можа ўнесці свой уклад у найвялікшую бітву сучаснасці — бітву за мір, за жыццё.

Вось што я сказаў бы, калі б удалося сабраць усіх нашых землякоў.

Марат ЯГОРАЎ,
намеснік старшыні
Беларускай
рэспубліканскай
камісіі садзейнічання
Савецкаму фонду міру.

Столица Узбекской ССР — Ташкент — один из красивейших городов Советского Союза.

Крынічка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Рыгор БАРАДУЛІН

ШТО БЫЛО Б...

Што было б
Тады б,
Калі б
З'еў бы воўк
Ваўчыны грыб,
Далічы мядзведзь
Да двух,
Паляваў арол
На мухі!

Што было б
Тады б,
Калі б
Рос
У хаце эўкаліпт,
Выйшаў бы спімак
На крос,
Пасвіў слон
Бадлівых коз!

Хто хутчэй з вас
Дасць адказ,
Першы
Той засне якраз!

Леанід ДАЙНЕКА

У ВЯСНОВЫМ ЛЕСЕ

Пойдзем, дзеці, ў лес вясновы,
Нібы ў дом вясёлы, новы.
Толькі тым, хто ў казку верыць,
Лес свае адчыніць дзверы.
Там пад дубам зайчаняткі
Дружна робяць фіззарядку,
Там ваукі яшчэ ад рання
Сена косяць на сняданне.
Там з імпэтам і запалам
Лось іграе на цымбалах,
Там мядзведзь каля балота
Рамантуе буслу боты.
Песні там і смех усюды.
Але ведайце, што цуды
Толькі тым вясна пакажа,
Хто не скрыўдзіць і мурашкі,
Хто з прыродаю сябруе,
Птушак і звяроў шануе.

Ніл ГІЛЕВІЧ

У ЛУЗЕ

Колькі кветак ля ракі
Сінія, як вочкі,
Незабудкі і браткі,
Смолкі і званочкі.

І мядунка, і герань,
Слэзкі, мята, кашка!
Сто букетаў набіраць
Тут за дзень няцяжка.

Паміж кветак, у траве,
Не разгледзець Светку:
Толькі бант на галаве
Мільганецца зрэдку.

Рве па кветачцы адной,
Выбірае з густам.
Нечакана для самой
Напаткала бусла!

Не спалохаўся ані
Прыгажун цыбаты:
Хоць за дзюбу пацягні
І вядзі дахаты.

— Я ж цябе не зачэпю,
Мілы, добры бусел,
Я сабе букет раблю,
Вось ён — палюбуйся!

А цыбаты — хоць бы што!
І не чую Светку!
Можа быць, дзясчынку ён
Палічыў за кветку!

Пімен ПАНЧАНКА

КАЦЯ

У Каці добры вожык.
А з ёй гуляць не хоча.
У вожыка сто ножак,
Так ночку ён тупоць.
І Каця вожыку крычыць,
Што хоча ножкі палічыць.

Дарагія сябры! Прапануем вам увазе спецыяльную старонку для дзяцей «Крынічка». З яе вы даведаецеся пра тое, што чытаюць маленькія жыхары Савецкай Беларусі, знойдзеце невялікія апавяданні, казкі, вершы, песні, загадкі, вясёлыя малюнкi, якія, мы спадзяёмся, зацікавяць і вясёлых дзяцей і ўнукаў. Акрамя таго, рэдакцыя мяркуе даваць і анатацыі на дзіцячыя кнігі, якія выпускаюць рэспубліканскія выдавецтвы. Будзем рады, калі з нашай «Крынічкай» пасябруюць юныя чытачы «Голасу Радзімы».

Вісарыён ГАРБУК

НЕЗНАРОК І ЗНАРОК

Лужына яшчэ здалёк убачыла Юру і ўзрадавалася.
— Бяжы сюды, пагуляй са мной! — паклікала яна.
Юра з разгону пераскочыў цераз лужыну, толькі пырскі ва ўсе бакі паляцелі з-пад чаравікаў.

— Давай гуляць, хто вышэй падскочыць, — сказаў Юра.

Лужына, нібы дураслівае ішчэ, то адступала перад хлопчыкам, то хапала яго за ногі, узлятала фантамам і абсыпала дажджом. Нарэшце яна так раздурэлася, што абліла Юру з галавы да ног.

— Ай! — спужаўся хлопчык. — Што я цяпер буду рабіць?

— Бяжы да мяне! — паклікала Юру гліна, што ляжала непдалёку. — Мяне дождж размачыў, і ты налепіш сабе цацак.

Прысеў Юра перад глінаю і ўзяўся за работу. Вылепіў ракету, паставіў яе на пляцоўку для запуску. Побач выстраіліся самалёты і самазвалы.

Зірнуў Юра на свой касцюмчык, уздыхнуў і пабег даўей па вуліцы.

Тут убачыў яго высокі плот і пачаў дражніцца:

— А ты не ведаеш, што я за спіной хаваю?

— Падумаеш, — адказаў Юра, — узлезу на цябе і пагляджу.

— Не, не ўзлезеш. Я высокі.

Падбег Юра да плота і пачаў караскацца. Узбраўся, сеў, паглядзеў наўкол і сказаў:

— Хто перамог?

— Пабачым, як ты злезеш, — усміхнуўся плот.

— Магу нават саскочыць, — пахваліўся Юра.

— А я цябе не пушчу, — плот учапіўся сучком за Юраву куртачку.

— А я ўсё роўна саскочыў, — адказаў Юра, апынуўшыся на зямлі.

Калі хлопчык сядзеў на версе, яго ўбачылі каменьчыкі, насыпаныя каля хаты цёткі Дашы, і паклікалі да сябе.

— Нам так абрыдла ляжаць на адным месцы. Пагуляй з намі!

Падбег Юра да каменьчыкаў і пачаў падкідаць іх угору.

Усім было весела, і кожны каменьчык спяшаўся хутчэй трапіць у рукі да хлопчыка.

Раптам адзін, самы нецяраплівы, вырваўся з пальцаў у

Юры і паляцеў зусім не ў той бок. Юра і ахнуць не паспеў — дзын! Каменьчык разбіў шыбу ў акне цёткі Дашы і заляцеў у пакой.

Спалохаўся Юра, разгубіўся. Але тут яго выратавалі ногі. Яны самі — хлопчык і вокам не паспеў міргнуць — прынеслі Юру дадому.

— На каго ты падобны! — пляснула рукамі маці.

— Я незнарок, — адказаў Юра.

— Што ж ты цяпер будзеш рабіць? — спытала маці.

— Не ведаю.

— Хіба ты забыўся, чаму я цябе вучыла?

— Не: зрабіў дрэннае незнарок — папраў на добрае знарок.

— Ну дык бярыся за работу.

Юра зняў куртачку, зашыў яе, вымыў, павесіў сушыць, паваксаваў чаравікі, памыўся сам, пераапрануўся і моўчкі падышоў да маці.

— Вось і малайчына! — пахваліла маці. — Але чаму ты такі сумны?

— Эх, — уздыхнуў Юра, — так незнарок усё робіцца. Мама, я да цёткі Дашы павінен схадзіць. У яе шыба разбілася.

Дзіцячы ансамбль «Дудары» Капыльскай музычнай школы яшчэ зусім малады — яму няма і двух гадоў. Аднак юныя артысты ўжо заваявалі папулярнасць у сваім раёне, выступалі на рэспубліканскім конкурсе «Чырвоныя гваздзікі». Цяпер яны рыхтуюцца да справядзнага канцэрта мастацкай самадзейнасці Капыльшчыны, які адбудзецца ў Мінску. У іх рэпертуары — беларускія народныя мелодыі.

НА ЗДЫМКУ: іграюць капыльскія «Дудары». На пярэднім плане — саліст ансамбля сямікласнік Дзіма ПАЛЯШЧУК.

Фота В. АЛЯШКЕВІЧА.

Васіль ХОМЧАНКА

МАМА

Сяргейку прывезлі ў вёску. Там ён пабег на лужок, дзе хадзіла карова Рагуля з маленькім гарэзлівым бычком.

— Здароў, белалобы, — павітаўся Сяргейка.

А той узбычыў сваю лабастую галаву і пайшоў на хлопчыка.

— Букнуцца хочаш? — спытаў Сяргейка і, нагнуўшыся, выставіў наперад сваю галаву. — Давай.

Белалобы пабаяўся букнуцца, павярнуўся і пабег ад Сяргейкі. Сяргейка за ім, не дагнаў і схавалася за кусты. Бычок тудысюды, а Сяргейкі няма.

— Не знайшоў! Не знайшоў! — закрычаў Сяргейка і выскачыў з-за куста. — Цяпер ты хавайся.

Ён закрыў рукамі вочы, а бычок — бягом у хмызняк. Сяргейка знайшоў яго адразу і застукаў:

— Бачу, вылазі!

А белалобы не можа выбрацца з хмызняку — забраўся аж у самы гушчар.

— Му-му! — паклікаў ён маці.

Рагуля нават не павярнула на гэты кліч. Скубе сабе траву і скубе.

— Му-му-му! — яшчэ мацней загаласіў бычок.

Сяргейка яму і сказаў:

— Ты не так клічаш: не му-му, а ма-ма.

— Му-му!

— Мама, — паправіў Сяргейка і што ёсць сілы крыкнуў: — Мама!

Гэты кліч пачулі адразу абедзве мамы: Сяргейкава і белалобага. Сяргейкава маці абняла цяля за шыю, а Рагуля штурхнула яго пад бок пысай. І вывелі белалобага на лужок.

— Вось бачыш, — зарадаваўся Сяргейка, — паклікалі як трэба, мамы і прыйшлі.

Сяргейка і белалобы доўга яшчэ гулялі на лужку і так здружыліся, што калі хлопчыка паклікалі абедваць, то яны пайшлі абодва.

Васіль ВІТКА

ДВА БРАТЫ І СОНЦА

Скрозь мукой пазасыпаны
Усе яры, лагчыны,
Бор стары прагнуўся рана,
Лыпае вачыма.

Лысай галавой панік,
Уздыхае горна:
— Што так доўга сакавік
Круціць свае жорны!

Ельнік
Белы,
Белы,
Белы.
Мельнік
Меле,
Меле,
Меле.

Выйшаў з лесу красавік:
— Хопіць, браце-чараўнік.
Лепш зірні на мой пірог,
Кагадзе што з печы.
Ты падняць бы мне памог.
Падстаўляй, брат, плечы.

Сталі падымаць удвох.
Ох, і цяжкі пірог.
Ледзь узвалакні на дуба,
Паглядзелі — сэрцу любя.

Палажылі на сасонцы,
Глянулі, аж гэта — сонца!

Артур ВОЛЬСЬКІ

ШЭРШНЕВЫ ВЕРШЫ

Пахваліўся
кветцы шэршань:
— Я шкладаць наўшыўша
вершы!
Гэта мне
зушым не цяжка.
Што — не верыш!
Калі лашка!
Я ляшу,
ляшу,
ляшу,
шаду там,
дзе захашу...

Узляцеў,
загуў трубой,
задаволены сабой.
Але раптам
чужэ гэткі
ён адказ
ад сціплай кветкі:
— Навучыўся б
ты спярша
эс адрозніваць
ад ша.
Навучыўся б
ты яшчэ
ша адрозніваць
ад чэ.
Бо інакш не разбярэш
аніяк,
пра што твой верш!...

— Эш ад ша
і ша ад шэ!
Не хапала
мне яш-шэ!
Калі так,
тады, відаць,
лепей вершаў не шкладаць.

Казімір КАМЕЙША

ЛАЗНЯ

Сёння лазня ў дуброве.
Ладзіць лазню
дождж вясновы-
Мые травы
і сцяжыны,
Мые
лісце
і галіны.
Хвошча
венічкам краплістым,
Прамяністым і празрыстым.
Па імху пратупаў
волкім,
Грабянец узяў
вясёлкі.
Роўна кроны
прачасаў.
А пасля схавалася сам.

У ЯГО СТУЖКАХ І ЛІРЫЧНАСЦЬ, І ФІЛАСОФСКАЯ ГЛЫБІНЯ

ДАРОГА НЕ КАНЧАЕЦЦА

У яго карцінах — вольна ці міжвольна — раз-пораз узнікае вобраз дарогі. Такі лёс дакументаліста: сёння ён з кінакамерай блукае па прасёлкавых сцежках, заўтра падумаецца па горнаму серпанціну, паслязаўтра імчыцца ўезджанымі стэпавымі трактамі.

Два дні запар ва ўтульнай зале «Беларусьфільма» я гляджу стужкі Віктара Дашука (а іх знята ўжо каля сарака), і часам пачынае здавацца, што ў плаўнай працягласці дарог, якія перацякаюць з фільма ў фільм, не вельмі проста адшукаць той бальшак, на які кожны раз выходзіць рэжысёр у выніку сваіх кінематаграфічных падарожжаў. Але раптам — маленькі, дзесяцімінутны фільм, і адразу становіцца зразумела, што ўсё гэта рознааблічнае мноства дарог мае ў яго творчасці адзін пачатак, адзін агульны выток...

Карціна гэта, знятая рэжысёрам у 1970 годзе, хутка пасля заканчэння Вышэйшых рэжысёрскіх курсаў, называецца проста «Дом» і расказвае пра дом, у якім Віктар Дашук нарадзіўся і вырас. У фільме сплаў пазвіі і філасофскай глыбіні, лірычнасці і маштабнасці разважанняў аб нашым часе. А на экране ўсё да немагчымасці проста: разліў квітнёчых лугоў, асветленых мірным сонцам, вясёлыя забавы дзяцей на беразе ракі, чарада спрадвечных сялянскіх клопатаў, нетаропка выконваемых пад вялікім полагам неба. І ў цэнтры гэтага кавалачка сусвету — невялікі драўляны дом. Ён адстаяў на зямлі адвядзеныя яму дзесяцігоддзі, сумленна аддаў людзям сваё цяпло. Сцены гэтага старога дома памятаюць і дзіцячы смех, і плач удоў, яны берагуць ціхую старасць дзеда, які ваяваў яшчэ ў першую Імперыялістычную.

Усім сваім строем фільм нагадвае лірычны верш, у якім рэальныя, знаёмыя з дзіцінства факты быцця, нанова прапушчаны праз сэрца мастака, набываюць узвышанае гучанне. І дом ужо становіцца не проста домам, а сімвалам роднага краю, якога кранулі ўсе беды, гора і радасці нашага неспакойнага веку.

Ад «Дома» цягнуцца спяжынкі да ўсіх карцін Віктара Дашука, бо рэжысёр, вядома ж, усё жыццё здымае адзін вялікі фільм. І куды б ні завадзілі яго дарогі (з кінакамерай і фотаапаратам Дашук бываваў ва ўсіх кутках Савецкага Саюза і ў 17 краінах свету), у яго карцінах, пабудаваных нават на самым нязвыклым «чужым» матэрыяле, заўсёды прарываецца тэма роднага дома, якая ўспрымаецца ў яе папяраным, вобразным сэнсе.

Яна гучыць і ў поўнаметражным фільме «А зязюля кукавала», які расказвае пра лёс беларускага паэта Янкі Купалы, і ў паэтычным рэпартажы «Цюльпаны для сяброў», прысвечаным Дням Беларускай ССР на Украіне, і ў «экзатычнай» стужцы «Вячоркі ў Міжземным моры» пра цікавыя выступленні брэсцкага танцавальнага ансамбля «Радасць» за мяжой, і ў карціне «Чароўны меч», знятай у В'етнаме. Але з асобай сілай і страцю ўвасобілася яна ў фільмах, звернутых непасрэдна да лёсу народнага, да гераічнай гісторыі Беларусі, да болю яе памяці, які не паддаецца вылучванню часам.

Раздзелы з кнігі «Я з вогненнай вёскі...» А. Адамовіча, Я. Брыля, У. Калесніка яшчэ толькі публікаваліся ў часопісе, а Віктар Дашук у садружнасці з яе аўтарамі пачаў працаваць над цыклам фільмаў. Лёгка сказаць: «Пачаў працаваць». На справе гэта азначала паўторна абуджаць людскую памяць, здабываць з самых яе глыбін трагічныя бачанні мінулага. Так нарадзіўся унікальны цыкл фільмаў («Жанчына з забітай вёскі»,

«Нямы крык», «Жменя пяску»), за які рэжысёр удастоіўся прэміі Ленінскага камсамола Беларусі. Расказы Вольгі Мініч, двойчы (!) пазбегнуўшай смерці, Акуліны Івановай, якая апынулася пад мёртвымі цэламі сваіх сыноў, Мацвея Рудовіча, сям'я якога была спалена ў вясковай царкве, — адкрываюць такія пакутлівыя глыбіні незжываючага болю, што і сёння, здаецца, можна задыхнуцца ад гэтых успамінаў.

Рэжысёру каштавала вялікіх намаганняў дабіцца таго, каб людзі на экране не плакалі: ён баяўся, што слёзы адцягнуць увагу гледачоў ад сутнасці расказанага. Героі фільма пастараліся выканаць просьбу рэжысёра, але тым мацней уражваюць эпізоды, калі скрозь знешнюю стрыманасць з экрана раптам рвецца вонкі нямы крык адчаю і болю, загнаны на самае дно людской памяці.

Строгасць тэмы патрабавала ад Віктара Дашука і строгасці яе выкладання. У кадры — толькі чалавек, яго жэсты, міміка, вочы ды часам у тон расказанаму — кароткі кадры хронікі, якія працэрчваюць экран, быццам успышкі памяці.

Своеасаблівым завяршэннем гэтага цыкла сталі фільмы «Суд памяці» і «Апошнія слова», створаныя рэжысёрам у садружнасці з тымі ж аўтарамі. У іх рэжысёр вырашыў яшчэ глыбей асэнсаваць маштабы трагедыі, якую перажыла Беларусь, назваць імяны «ідеолагаў» і выканаўцаў крывавага дзеянняў. Калі «Суд памяці» быў зняты як філасофска-публіцыстычны фільм, то стужка «Апошнія слова» ставіла мэтай вывернуць душы здраднікаў, якія зверставалі нараўне з нацыстамі ў гады мінулае вайны, а цяпер сядзяць на лаве падсудных.

Злачынцам даюць апошнія слова. Што гэта будзе за слова? Раскаянне? Чыстасардэчнае прызнанне ў злачынствах? Не, страх, адзін жывёльны страх, які дзесяцігоддзі назад гнаў іх з факелам да хат землякоў, родных, а цяпер — у зварынай спробе выжыць.

Героі папярэдніх фільмаў Дашука таксама хацелі жыць. Але ніколі не мільганула ў іх чорная думка купці жыццё цаной здрадніцтва.

Запамінаецца фінал «Апошніх слова». У перапынку паміж пасаджэннямі суда знявольным прыносяць ежу, і яны паціху ядуць суп, клапатліва збіраюць жменямі хлебныя крошкі, дзьмуць на чай. А з залы на іх глядзіць жанчына, на чым твары чытаецца і грэблівая здзіўленне, і міжвольны жал: як гэта можна пасля ўсяго здзейсненага жыць на свеце? Пытанне гэтага яна не ставіць у фільме, а толькі глядзіць, і яе твар свеціцца і свеціцца ў паўзмроку залы, быццам ціхае полымя.

Гэты доўгі фінальны кадр многае тлумачыць у творчасці Дашука. З'явіўшыся ў фільме быццам выпадкова, незапраграмавана, ён сведчыць аб трывалай, бясконачай цкаваці аўтара да людзей з яснай душой і сумленнем, здаровым маральным пачуццём.

Пошукі маральнага ідэалу рэжысёр працягваў і на «мірным» матэрыяле. Сапраўдным пікам творчасці Дашука на гэтым напрамку стаў фільм «Дзеянства шостага восень», удастоены другога прызга на Усесаюзным кінафестывалі ў Таліне.

Цяпер рэжысёр працуе над новым кінацыклам — «У вайны не жаночы твар». Журналістка Святлана Алексіевіч сабрала матэрыялы аб жанчынах на вайне, якія вынеслі на сваіх плячах — у прамым і пераносным сэнсе — неверагодны цяжар чатырох вогненых гадоў.

Леанід ПАЎЛЮЧЫК.

З КАНЦЭРТАМІ Ў ГДР

З мастацтвам фальклорнага ансамбля «Крупіцкія музыкі» калгаса «Новы быт» Мінскага раёна пазнаёмяцца жыхары Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Ён выступіць з канцэртамі на прамысловых прадпрыемствах і ў сельскагаспадарчых кааператывах Патсдамскай акругі. Сельскія артысты пакажуць тут беларускія народныя танцы, вакальна-харэаграфічную кампазіцыю «Мой родны кут»

па творах Якуба Коласа. Спецыяльна для гэтай паездкі яны развучылі некалькі песень на нямецкай мове.

— Гэта першая паездка нашага калектыву за рубаж, — сказаў кіраўнік ансамбля У. Гром. — Пастараемся, каб пасля нашых выступленняў у нямецкіх сяброў складалася ўяўленне аб фальклорным мастацтве Міншчыны.

Мінскі Палац культуры і спорту чыгуначнікаў добра вядомы жыхарам сталіцы. Тут праводзяцца сустрэчы са знакамітымі людзьмі, занятыя разнастайнымі студый і гурткамі, рыхтуюць свае праграмы шматлікія калектывы мастацкай самадзейнасці. І сярод іх — студыя пантамімы «Праметэй», удзельніцай якой вы бачыце на здымку. Творчасць студыйцаў знаёма аматарам тэатра руху нашай рэспублікі, а таксама і за яе межамі. Дарэчы, гэты калектыв выступаў на 1-м Усесаюзным фестывалі пантамімы.

Фота Ю. ЗАХАРАВА.

МАСКВА РЫХТУЕЦЦА ДА МІЖНАРОДНАГА КІНАФЕСТЫВАЛЮ

ПАДТРЫМЛІВАЦЬ ГУМАНІСТЫЧНЫЯ ТРАДЫЦЫІ

— 7 ліпеня — дзень адкрыцця XIII Маскоўскага міжнароднага кінафестывалу (МКФ). Якім будзе гэты кінаагляд? — з такім пытаннем карэспандэнт Агенцтва друку Навіны звярнуўся да намесніка Генеральнага дырэктара XIII Маскоўскага МКФ Юрыя ХАДЖАЕВА.

— Не бяруся меркаваць, якімі фільмамі будзе ўпісаны ў кінагісторыю фестываль-83, аднак ужо цяпер магу сказаць, што ён стане адным з найбольш прадстаўнічых за ўвесь час правядзення маскоўскіх фестываляў (першы адбыўся ў 1959 годзе). Паводле папярэдніх даных, жаданне прыняць удзел у нашым аглядзе выказалі каля 90 краін і 5 міжнародных і нацыянальных арганізацый, прычым зяўкі ў арганізацыйны камітэт працягваюць паступаць.

У Маскве сустрэнуцца, каб паказаць свае новыя работы і абмяняцца думкамі, вядомыя дзеячы кіно ўсіх пяці кантынентаў. Заўважу, што «геаграфія», як заўсёды, пашыраецца: так, на цяперашнім фестывалі ўпершыню будуць прадстаўлены Філіпіны.

Па традыцыі кінафестываль у Маскве будзе, так сказаць, поліэкраным, у яго рамках праводзяцца тры конкурсы — поўнаметражных ігравых фільмаў, кароткаметражных стужак і фільмаў для дзяцей. Як звычайна, шырокім аб'яцае быць інфармацыйны паказ, складзены з карцін, якія ўжо былі прадстаўлены ў іншых міжнародных фестывалях (па рэгламенту яны не дапускаюцца да конкурсу). Практычна ўсе дэлегацыі плануюць прыняць удзел у фестывалі па поўнай праграме. У іх складзе — рэжысёры, акцёры, прадзюсеры, крытыкі, практыкі...

— Сусветная прэса не раз адзначала, што па колькасці ўдзельнікаў і маштабнасці ахопу дасягненняў сучаснага кінематографа маскоўскі кінафестываль не ведае сабе роўных. У чым, на ваш погляд, прычына надобнай папулярнасці?

— Перш за ўсё ў дэмакратызме. На экранах фестывалю суседнічаюць стужкі прызнаных майстроў, якія прадстаўляюць развіцця кінадзяржавы, і фільмы рэжысёраў з тых краін, дзе кінематограф робіць толькі першыя крокі. Практычна кожны маскоўскі кінаагляд — гэта заўсёды адкрыццё новых таленавітых імёнаў, для многіх з іх прызы, атрыманыя ў савецкай сталіцы, становяцца ішчэ адна стартавай пляцоўкай на шляху да шырокага прызнання ва ўсім свеце. Успомнім, што на цяперашнім Маскоўскім МКФ былі адзначаны карціны рэжысёраў з В'етнама, Перу, Алжыра, Эквадора, Кампучыі, якія заваявалі ўзнагароды ў спаборніцтве са

стужкамі традыцыйна моцных кінематаграфічных школ...

Прэстыж маскоўскіх кінафорумаў падмацаваны іх нязменна высокім агульным мастацкім узроўнем. Лаўрэатамі маскоўскіх кінааглядаў становіліся такія выдатныя і, падкрэсліваю, розныя рэжысёры, як Федэрыка Феліні, Сяргей Бандарчук, Стэнлі Крамер, Акіра Курасава і іншыя. Большасць фільмаў, што дэманстраваліся ў Маскве, вызначае глыбіня думкі, прагрэсіўнасць ідэй, актуальнасць зместу. Думаю, што фестываль-83 не будзе ў гэтым сэнсе выключэннем.

— А якімі прыкметамі кіруецца Аргкамітэт пры адборы фільмаў?

— Мы выходзім з дэвіза фестывалу: «За гуманізм кінамастацтва, за мір і дружбу паміж народамі». Творы, якія сцвярджаюць гэтыя высакародныя ідэалы, — заўсёды жаданыя госці на фестывальным экране Масквы. У нашы дні, калі барацьба за захаванне міру стала задачай нумар адзін для ўсяго прагрэсіўнага чалавецтва, фестывальны дэвіз набывае асаблівую актуальнасць. Мы імкнёмся да таго, каб у праграме было як мага больш стужак, прасякнутых імкненнем да ўмацавання дружбы і ўзаемаўважання паміж народамі, незалежна ад адрозненняў у спосабе жыцця, дзяржаўным і грамадскім ладзе тых або іншых краін.

У той жа час мы лічым, што экран маскоўскага фестывалу — гэта не месца для дэманстрацыі стужак, якія прапагандуюць вайну і насілле, зневажаюць годнасць чалавека, сеюць варажасць і недавер'е паміж людзьмі.

— Ва ўсіх відах праграмы папярэдняга фестывалу было паказана больш за 500 фільмаў. Сёлетня колькасць прысланых на фестываль кінакарцін, як я даведаўся, можа нават узрасці. Якім чынам мяркуюць арганізатары справіцца з такім патокам кінапрадукцыі?

— У нашым распараджэнні многа залаў. Недалёка ад Крамля, у Дзяржаўнай кінаканцэртнай зале «Расія», па традыцыі пройдзе конкурс поўнаметражных ігравых фільмаў, «дзіцячы» ж конкурс — у Палацы піянераў і школьнікаў на Ленінскіх гарах, а «кароткаметражны» — у кінатэатры «Кастрычнік»... Але, самае галоўнае, фестывальным стужкам (у асноўным, з інфармацыйнага раздзела) будуць аддадзены лепшыя маскоўскія кінатэатры. І як паказвае практыка мінулых гадоў, свабодных месцаў у фестывальных залах не бывае. Гэтыя маскоўскія аншлагі не могуць, я думаю, не радаваць нашых замежных гасцей, бо кіно — не толькі прызы, не толькі рэцэнзіі ў прэсе, перш за ўсё — гэта глядач.

3 ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ ГЕРАЛЬДЫКІ

ЗНАК СПАДЧЫНЫ

Геральдыка—навука дакладная, тут няма нічога выпадковага. У Дзяржаўным гербе адлюстраваны нацыянальныя традыцыі, сацыяльны лад, палітычная арыентацыя краіны.

Слова «герб» паходзіць ад нямецкага «егбе» — спадчына. І сапраўды, герб сімвалізуе спадчыну, гістарычны здабытак рода, горада, дзяржавы. Існуе меркаванне, што геральдыка ўзнікла ў XI—XII стагоддзях. Пачатак ёй паклалі рыцарскія эмблемы — уласныя знакі на шытах воінаў. Потым уласная эмблема становіцца эмблемай роду і сімвалізуе ўжо не толькі сам род, але і яго ўладанні. Адсюль ідуць гербы гарадоў, княстваў, каралеўстваў.

Першы вядомы гербавы знак на Русі — эмблема князёў Рурыкавічаў. Гэта двух-ці трызубец, магчыма, стылізаваная выява сокала. Герб наогул наштал сацыяльнага барометра. У час рэвалюцыйных выбухаў з геральдычных арлоў і львоў ляцяць кароны. Ды і нават проста змена формы геральдычнага шчыта ці яго афарбоўкі сведчыць аб сацыяльных зменах у дзяржаве. Часам, калі адбываецца пераасэнсаванне гісторыі, забытая эмблема адраджаецца ў новай якасці.

Так было са старажытным гербам «Пагоня» ў час рэвалюцыйнага ўздыму на Беларусі ў 1863 годзе. Герб былога Вялікага княства Літоўскага стаў сімвалам паўстанцаў. Пад сцягам з «Пагоняй» змагаліся касянеры Кастуся Каліноўскага.

Конніка з узнятым мячом і шасцікутным крыжам на шчыце можна і сёння ўбачыць на помніку «Тысячагоддзе Расіі», які быў адкрыты ў Ноўгарадзе, калі Расійская дзяржава святкавала тысячагоддзе прыняцця хрысціянства. Там побач з Яра-

славам Мудрым і Уладзімірам Манамахам, Дзмітрыем Данскім і Даніілам Галіцкім, побач з Багданам Хмяльніцкім і Пятром Першым, побач з іншымі выдатнымі асобамі Рускай зямлі ёсць постаці князёў Гедыміна, Альгерда і Кейстута Гедымінавічаў, Вітаўта Кейстутавіча. Кампазіцыйны цэнтр гэтай групы — шчыт з гербам «Пагоня». Сцягі з «Пагоняй» луналі над беларускімі палкамі ў бітве пад Грунвальдам, у бітве ля Сініх Вод. Пад гэтымі сцягамі баранілі Маскву на Куліковым полі войскі братаў Альгердавічаў, саюзнікаў Дзмітрыя Данскога. Афіцыйная «біяграфія» герба пачынаецца з 1293 года. Паводле Густынскага летапісу, «Вітань нача княжыти над Литвою Измысли себе герб і всему княжеству печать, рыцер збройный на коне з мечем, еже ныне наричут «Пагоня».

Вялікі князь літоўскі Віцень (гады княжання 1293—1310) паходзіў з Полацкай дынастыі Ізяславічаў, згодна з пануючай у тыя часы традыцыяй, зрабіў герб сваёй дынастыі гербам дзяржавы.

Між іншым, узброены коннік як гербавая выява быў распаўсюджаны не толькі на Беларусі, ці як тады гаварылі на «Літве», але і ў іншых усходнеславянскіх землях. Так, на маскоўскіх манетах і пячатках мы бачым конніка з кап'ём (адсюль назва грашовай адзінкі — «капейка»), які потым на гербе Вялікага княства Маскоўскага трансфармуецца ў святога Георгія, пераможца змея. Вобраз святога воіна меў вялікі патрыятычны сэнс для Масквы ў яе барацьбе з татарскай навалай. Такі ж сэнс мела «Пагоня» для Беларусі як увасабленне барацьбы з крыжакамі.

З часам адлюстраванне свя-

тога Георгія ў геральдычным шчыце з'яўляецца ў цэнтры герба Расійскай імперыі, на грудзях двухгаловага арла, нібы падкрэсліваючы цэнтральную ролю Масквы ў стварэнні вялікай дзяржавы. Лёс «Пагоні» склаўся інакш. Пасля Уніі Вялікага княства Літоўскага з Польскім каралеўствам гербы абедзвюх дзяржаў — коннік і белы арлоў — аб'ядноўваюцца ў адну кампазіцыю. Часта кампазіцыя дапаўняецца трэцім элементам — уласным гербам таго ці іншага караля. Але, як вядома з гісторыі, раўнапраўнага саюза не атрымалася. Саюз з Літвой абараніў Польшчу ад нямецкіх заваёўнікаў, але на заходніх граніцах Вялікага княства Літоўскага працягваліся крываваыя войны. Скарыстаўшы цяжкае становішча свайго саюзніка, Польшча паступова падпарадкоўвае сабе Вялікае княства. Нават дзяржаўная мова княства — беларуская ў 1597 годзе была заменена польскай. Усё часцей «коннік» на дзяржаўным гербе падвараецца дыскрымінацыі. Усё часцей на першым плане «арлоў».

З'яўленне ўласна гарадскіх гербаў звязана з узнікненнем на Беларусі ў XV стагоддзі магдэбургскага права. Бо пакуль горад быў уласнасцю князя, то і эмблемай горада лічыўся княжацкі герб. Магдэбургскае права значна пашырылася ў Вялікім княстве Літоўскім у XVI—XVIII стагоддзях, адпаведна распаўсюдзіліся гарадскія гербы. А потым былі падзелы Рэчы Паспалітай і паступовы ўваход беларускіх земляў у склад Расійскай імперыі. У XVIII—XIX стагоддзях на Беларусі адбывалася гербавая рэформа. На беларускія гарады распаўсюджвалася «Даравальная грамата гарадам

1785 г.» Адно гарады атрымалі зусім новыя гербы, другія гербы былі дапоўнены новымі геральдычнымі арыбутамі. Цяпер герб, акрамя ўсяго, гаварыў яшчэ і аб статусе горада. Калі горад павятоваы, то шчыт падзяляўся на дзве часткі па гарызанталі, і ў верхняй палове змяшчаўся герб губернскага цэнтра, якому падпарадкоўваўся павет. Пэўныя змены адбыліся не толькі ў змесце гербаў, але і ў іх стылістыцы. Напрыклад, на гербах Віцебскай і Віленскай губерняў на шчыце конніка да шасцікутнага крыжа дабавілася дыяганальная перакладзіна. Крыж, а разам з ім і коннік, набылі праваслаўны выгляд. Меч у руцэ конніка часам замяняўся шабляй.

А наогул «Пагоні» ў гістарычным сэнсе не пашчасціла: ёй карысталіся як сваёй эмблемай літоўскія буржуазныя нацыяналісты, а ў час другой сусветнай вайны «дзеячы» так званай Беларускай цэнтральнай рады. Гэта чорная старонка ў гісторыі беларускай геральдыкі. Ну што ж, іншы раз і д'ябал спасылаецца на святое пісанне.

Вялікі сацыяльны перамены, што адбыліся ў свеце з кастрычніка 1917 года, адлюстраваліся і ў геральдыцы. Нарадзілася новая сімволіка. На гербе Савецкай Беларусі чырвоная стужка з надпісам на дзвюх мовах «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!», серп і молат у промях узыходзяча над зямлёй сонца. Герб абрамляюць жытнія каласы і кветкі нашых палёў. Завершана кампазіцыя пяцікутнай чырвонай зоркай. Герб сімвалізуе суверэнную Беларускаю Савецкую Сацыялістычную Рэспубліку і яе непарыўную сувязь з братнімі рэспублікамі Саюза.

**«Сілы гартуе люд Беларусі
У братнім саюзе, ў мужнай
сьямі.
Вечна мы будзем, вольныя
людзі,
Жыць на шчаслівай вольнай
зямлі!»**

— так п'яецца ў нашым Дзяржаўным гімне. Гэту ж думку адлюстроўвае і наш Дзяржаўны герб.

Пётра ВАСІЛЕУСКІ.

У ВАШУ
КАЛЕКЦЫЮ
«ДАМАШНІ»
ЭРМІТАЖ

Тэма «Мастацтва» — адна з найбольш папулярных і любімых сярод савецкіх філатэлістаў. Паштовыя маркі з адлюстраваннем твораў вядомых майстроў дастаўляюць сапраўдную радасць калекцыянерам, якіх здаўна прыцягвала магчымасць стварэння «дамашняга Эрмітажа». Таму штогод Міністэрства сувязі нашай краіны выпускае паштовыя маркі і канверты, прысвечаныя шэдэўрам мастацтва.

У ліку апошніх — паштовае мініяцюра, прысвечаная 150-годдзю з дня нараджэння французскага жывапісца Эдуарда Манэ. На марцы — аўтапартрэт мастака. Ле-

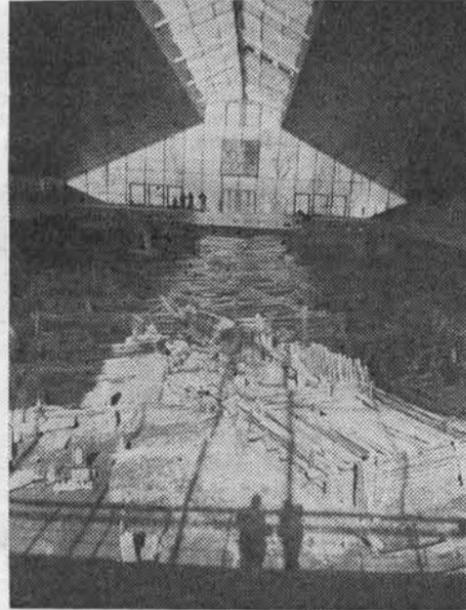
тась выйшлі тры маркі, якія расказваюць пра творчасць рускіх майстроў. Адна з іх прысвечана 225-годдзю з дня нараджэння У. Баравікоўскага (1757—1825 гады). На ёй партрэт М. Лапухінай — адна з лепшых работ «сентыментальнага» цыкла мастака. Арыгінал карціны захоўваецца ў фондах Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі. На другой марцы, прысвечанай 200-годдзю з дня нараджэння А. Кіпрэнскага (1782—1836 гады), рэпрадукцыя партрэта Я. Давыдава, напісанага мастаком у 1809 годзе. Партрэт знаходзіцца ў Рускім музеі. На трэцяй марцы — карціна В. Пукірава (1832—1890 гады) «Няроўны шлюб». Цяпер гэтае палатно ў калекцыі Траццякоўскай галерэі. Аўтарскі варыянт карціны дэманструецца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР.

Некалькі серый знамяць нас з карцінамі замежных майстроў. Палотны захоўваюцца ў музеях СССР. Сярод іх сусветна вядомыя творы Леанарда да Вінчы, Рафаэля, Тыцыяна, Эль Грэка, Рэмбранта, Рубенса, Гогена, Пікаса і іншых.

Не забыты шэдэўры чаканкі, скульптуры, дойлідства. Выдадзена некалькі серый марак, прысвечаных мастацтву майстроў Палеха, Хахламы, Фядоскіна, Гжэля, Мсцёры і іншых народных промыслаў.

Чым жа парадзе савецкая пошта філатэлістаў-аматараў мастацтва ў 1983 годзе? Серыямі марак «Лакавая мініяцюра», паштовым блокам да 500-годдзя з дня нараджэння Рафаэля, мініяцюрамі да 200-годдзя жывапісца, скульптара і графіка Ф. Талстога (1783—1873 гады).

Міністэрства сувязі СССР сумесна з Эрмітажам прапрацавала праграму «Шэдэўры Эрмітажа». Па гэтай праграме намечаны выпуск марак на 1982—1985 гады. Усяго будзе выдадзена шэсць серый па пяць марак і шэсць паштовых блокаў. Леў КОЛАСАУ.

У МІЖРЭЧЧЫ БУГА І МУХАЎЦА

Дзесяць гадоў назад археолагі Інстытута гісторыі АН БССР пачалі раскопкі старажытнага Бярэсця ў міжрэччы Буга і Мухаўца. Вучоныя чакала адкрыццё: пад многавяковымі насланнямі знойдзены драўляныя пабудовы XIII стагоддзя. Было прынята рашэнне закансерваваць старажытнае гарадзішча. Будаўнікі ўзялі над зрубамі з бяровенняў вялікі, поўны святла павільён з металу, бетону і шкла, супрацоўнікі Беларускага тэхналагічнага інстытута імя С. Кірава прапрацавалі арыгінальную метадыку апрацоўкі драўніны. Так быў створаны археалагічны музей «Бярэсце», які нядаўна адкрыты для наведвальнікаў.

З агляднай пляцоўкі музея добра відаць квартал старажытнага горада. На стэлажах размешчаны унікальныя знаходкі — сярпы, коп'і, жаночыя ўпрыгажэнні, ганчарныя вырабы і іншыя рэчы з побыту берасцейцаў.

Штодзённа ў музей прыходзяць сотні наведвальнікаў, каб пазнаёміцца з цікавейшымі помнікамі старажытнага дойлідства.

НА ЗДЫМКАХ: супрацоўнікі музея «Бярэсце» Г. КЛІМЧУК і І. ДОРАШ на старажытным гарадзішчы; від з агляднай пляцоўкі музея; так выглядаў берасцейскі воін.

Фота Э. КАБЯКА.

РЕДАКЦЫЯНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ
ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80; 33-03-15, 33-16-56,
33-07-82.

Ордэна Працоўнага
Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі.
Зак. 1099